

Тема 3. Архаїчна доба української культури.

План.

1. Теоретичний аспект датування початків української культури (СРС).
2. Фактори впливу на формування української культури (СРС).
3. Неслов'янські культури на території України.
4. Формування слов'янської культури на території України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шейко В.М., Білоцерківський В.Я. Історія української культури: навч. посіб. – К.: Знання, 2009. – С. **29-38.**
2. Марков О.В. Українська та зарубіжна культура: навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни. – Харків: ХФ УАБС, 2003. – С. **70-76.**
3. Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / За ред. М.М. Заковича. – К.: Знання, 2001. – С. **312-334.**
4. Історія світової та української культури: підручник для вищ. закл. освіти / В.А. Греченко, І.В. Чорний та ін. – К.: Літера ЛТД, 2005 – С. **256-282.**

Завдання для самостійної роботи студентів (СРС):

1. Теоретичний аспект датування початків української культури (СРС).

Завдання: Прочитати за літературою, визначитись із власною думкою відносно початкового етапу формування української культури, вміти її аргументувати (доводити), посилаючись на джерела.

Література: Марков О.В. Українська та зарубіжна культура: навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни. – Харків: ХФ УАБС, 2003. – С. 70-72.

Завдання для самостійної роботи студентів (СРС):

2. Фактори впливу на формування української культури (СРС).

Завдання: повторити матеріал за темою № 2. Визначитися із власною думкою відносно того, які фактори впливу на укр. культуру Ви вважаєте визначальними і чому (вміти аргументувати).

Література: Марков О.В. Українська та зарубіжна культура: навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни. – Харків: ХФ УАБС, 2003. – С. 73-74.

На яких територіях вчені-археологи шукають артефакти праукраїнської культури?

- ▶ Це питання не є дискусійним серед вчених (виходячи з тези про осілий спосіб життя українців, їх приналежність до східнослов'янської групи етносів та та землеробський характер їх культури).
- ▶ **Осередок творення праукраїнської культури – це центральні та західні території сучасної України (Чернігівщина, Київщина, Полтавщина, Волинь, Східна Галичина).**

Періодизація первісного суспільства

1. Кам'яний вік:

вік:

- Палеоліт
- Мезоліт
- Неоліт
- Енеоліт

2. Бронзовий вік

3. Залізний вік

1. Період привласнюючого господарства

2, 3. Період відтворюючого господарства

1. Дикість

2. Варварство

3. Цивілізація

Архаїчні культури на території України за часів родоплемінного ладу:

Неслов'янські:

- ▶ **Трипільська культура** (осілі землероби): V-III тис. до н.е.
- ▶ **Кіммерійці** (кочовики): поч. I тис. до н.е. - VII ст. до н.е.
- ▶ **Скіфи** (кочовики): VII–II ст. до н.е.
- ▶ **Грецькі колонії** Північного Причорномор'я: з VI ст. до н.е.
- ▶ **Сармати** (кочовики): II ст. до н.е.- II ст. н.е.
- ▶ **Готи** (кочовики): II – IV ст. н.е.

.....

Слов'янські (безпосередні предки українців):

- ▶ **Анти** (осілі землероби): III ст. н.е. – VII ст. н.е.
- ▶ **східнослов'янські племена** (осілі землероби): з VII ст. н.е. – IX (XIII) ст.

3. Неслов'янські культури на території України.

Трипільська культура , енеоліт V-III тис. до н.е.

У IV тис. до н.е. люди освоїли перший метал - мідь.

Відбувся подальший розвиток відтворюючого господарства.

Намітився перехід від мотичного до орного землеробства.

Енеоліт
4 – 3 тис.
до н.е.

Могутньою культурою епохи енеоліту була Трипільська культура, яка існувала з IV тис. до III тис. до н.е. включно на території сучасних українських земель+території сучасних Румунії та Молдови (археологічна культура Кукутень - Трипілля).

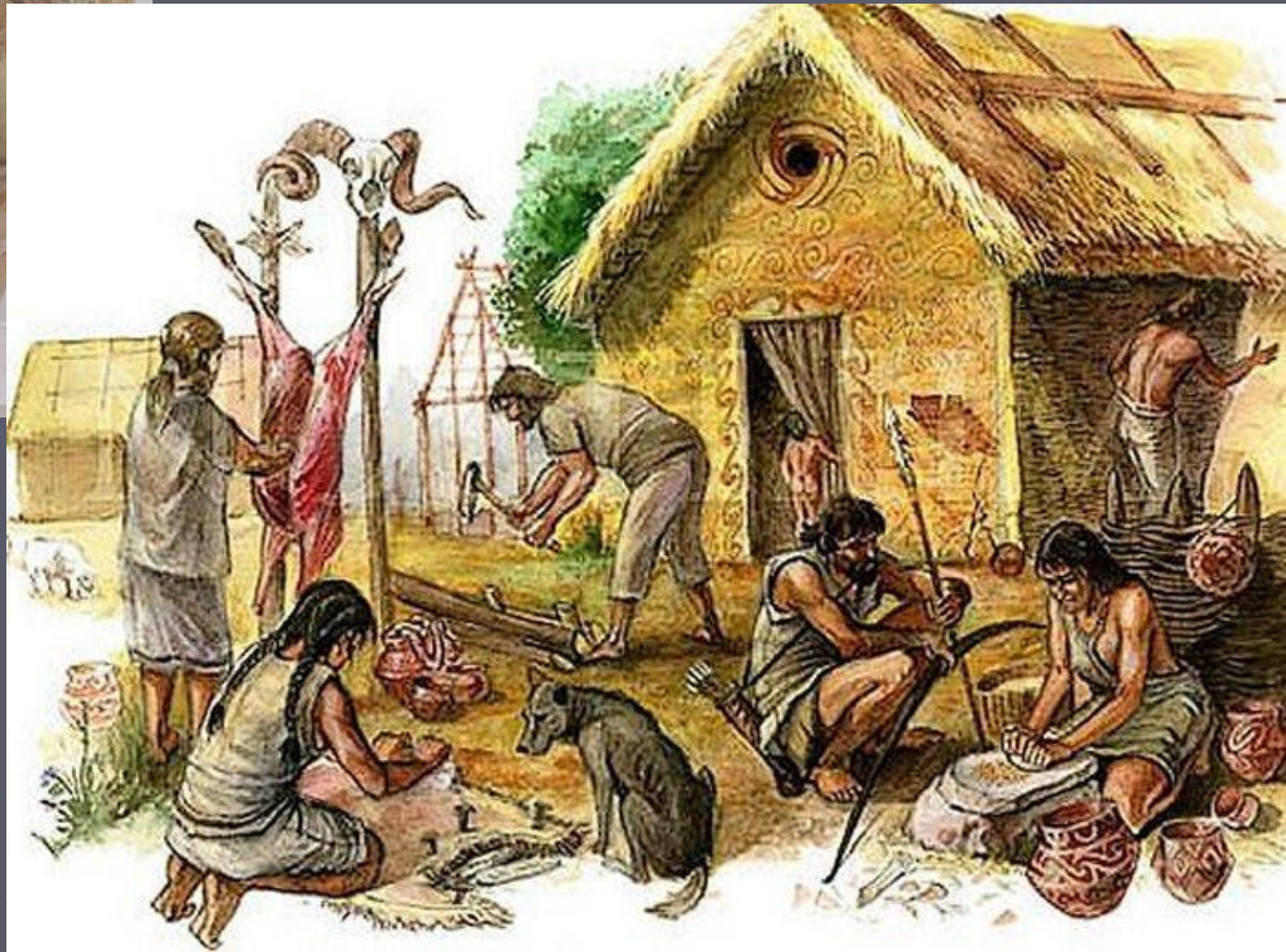
Трипільська культура

- ▶ Одна з перших землеробських культур Європи
- ▶ Вперше на території України почали виготовляти вироби з міді
- ▶ високий рівень мало гончарство, прикладне мистецтво
- ▶ будували протоміста, яких ще не було в Європі: квартальна забудова дво-триповерховими будинками, населення міст сягало 50 тис. чол., а площа – понад 50 га.
- ▶ родоплемінний лад, матріархат
- ▶ осілий спосіб життя, землеробство, скотарство
- ▶ міфологічний синкретичний світогляд

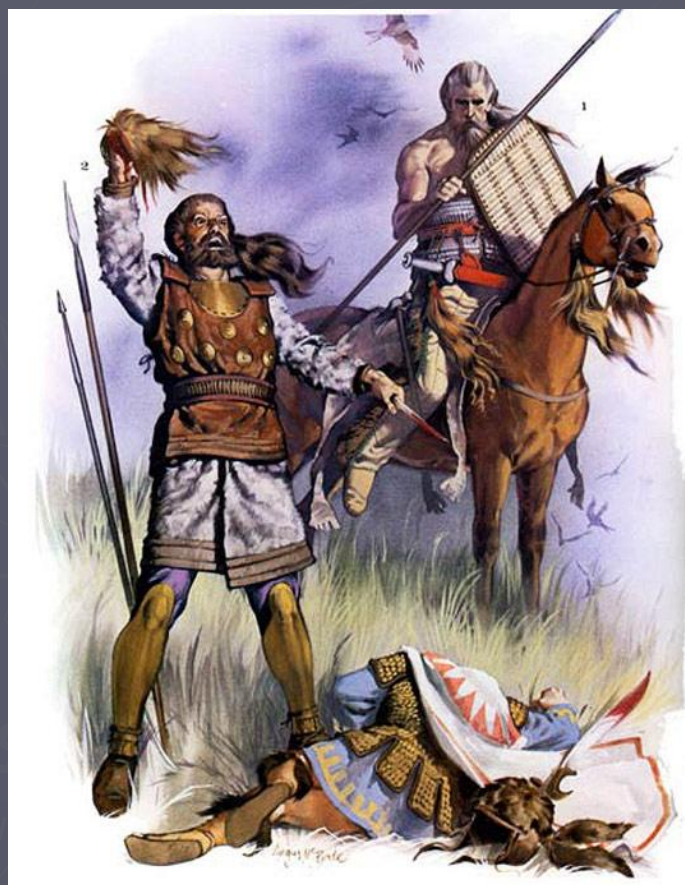

Кочові неслов'янські народи на території України

Кіммерійці 9-7 ст. до н.е.

Скіфи 7-2 ст. до н.е.

Сармати 2 ст. до н.е.- 2 ст. Н.е.

Готи 2-4 ст.

Гуни 4-5 ст.

Авари 6-7 ст.

Болгари 7 ст.

Хозари 7-10 ст.

Печеніги 10-11 ст.

Половці 11-13 ст.

Монголо-татари з 20-х років 13 ст.

кіммерійці

- Кочовики з Ірану, скотарі, войовничі племена;
- Кочували по всій території сучасної України;
- Згадки про них залишили Гомер ("Одіссея") та Геродот ("Історія")

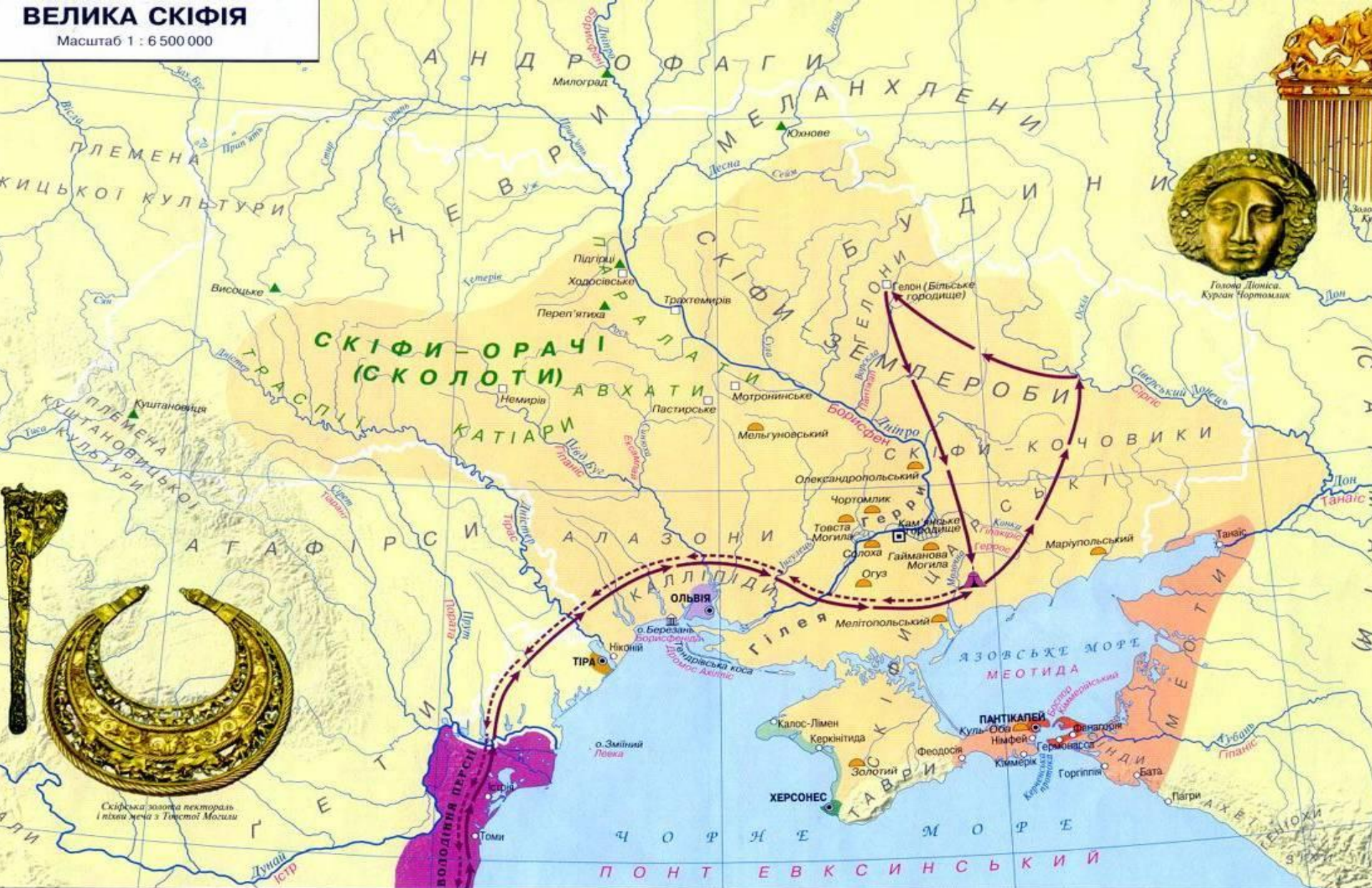
Скіфи

- ▶ Племена скотарів – кочівників з Ірану;
- ▶ Золоті вироби високої майстерності, прикладне мистецтво (анімалістичний стиль);
- ▶ зв'язки з античною Грецією, торгівля;
- ▶ Рабовласництво, держава;
- ▶ Пантеон богів на чолі з богинею вогню Табіті. Боги Папай (небо) та Апі (земля).
- ▶ Культові предмети: сокира, чаша, плуг, ярмо.

ВЕЛИКА СКИФІЯ

Масштаб 1 : 6 500 000

- Велика Скiфiя у VII–IV ст. до н.е.
- Праслов'янські племена
- Найважливіші городища лісостепових племен
- Столиця скіфських царів
- Скіфські кургани
- Місця знахідок інших видатних старожитностей
- Похід перського царя Дарія проти скіфів у 513 р. до н.е.; відступ персів
- Табір Дарія
- Перше грецьке поселення в Північному Причорномор'ї (VII ст. до н.е.)
- Боспорська держава на початку V ст. до н.е.
- Землі, приєднані до Боспору в V–III ст. до н.е.
- Володіння Херсонеса в V ст. до н.е.
- Територіальні Херсонеса в IV ст. до н.е.
- Володіння Ольві
- Володіння Тіри
- Давньогрецькі

Скіфи VII-II ст. до н.е.

- ▶ Племена скотарів – кочівників з Ірану;
- ▶ Золоті вироби високої майстерності, прикладне мистецтво (анімалістичний стиль);
- ▶ зв'язки з античною Грецією, торгівля;
- ▶ Рабовласництво, держава;
- ▶ Пантеон богів на чолі з богинею вогню Табіті. Боги Папай (небо) та Апі (земля).
- ▶ Культові предмети: сокира, чаша, плуг, ярмо.

МИСТЕЦТВО СКІФІВ

Бляшка нашивная: конный скиф. 350 года до н. э.

Сармати (роксолани) - II ст. до н.е. – II ст. н.е.

- Кочовики – скотарі з Ірану
- Геродот стверджував, що вони – нащадки скіфів та амазонок
- Кочували по Східній Європі аж до Кавказу
- Державність на чолі з царськими племенами (нестійка)
- Розвинене військово мистецтво, жінки воювали разом з чоловіками
- Воювали з римською імперією, підписали мир з імп. Марком Аврелієм (2 ст. н.е.)
- Культ предків та вогню, тотем – баран, поховання – в курганах
- Слова “Дніпро” та “Дон” – сарматські.
- Нащадками сарматів вважали себе укр. козаки та шляхта (під впливом романтичних ідей).

Сармати, скіфи та інші племена на межі нашої ери

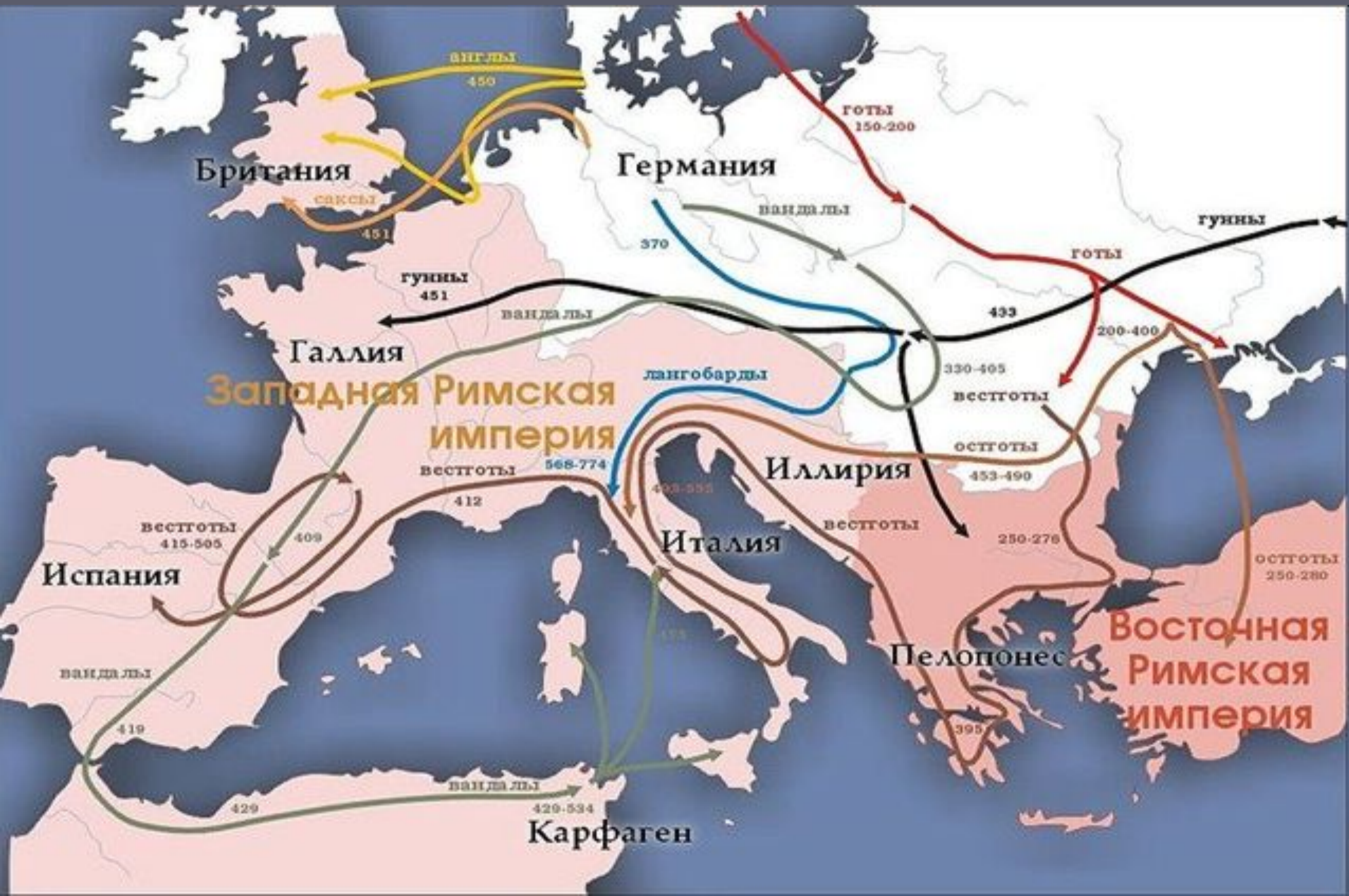

Одежда сарматов.

(Васіна З. Український літопис вбрання. Науково-художні реконструкції. – К.: Мистецтво, 2003. – Т.1. 11 000 років до н.е. – XII ст. н.е.)

ГОТИ: 2-4 ст. н.е.

Готи - 2-4 ст. н.е.

- ▶ Походять зі Скандинавії, давньогерманський союз племен. Розселилися до Дунаю та Північного Причорномор'я.
- ▶ В Придніпров'ї заснували свою державу – **Ойум** + місцеві анти = Черняхівська культура. Столиця – місто на Дніпрі (?)
- ▶ Слова «хлеб», «котёл», «блюдо», «купить», «художество», «верблюд» - готские.
- ▶ Вестготи воювали з римською імперією (377-382 р.р.) – “Готська війна”
- ▶ Прийняли християнство у IV ст.
- ▶ Поступово розсіялись та асимілювалися з місцевим населенням

ГОТИ

Мавзолей Теодориха Великого
(520 р.), м.Равенна (Італія) –
єдина пам'ятка готської
архітектури

Грецькі колонії Північного Причорномор'я - з VI ст. до н.е. – до перших ст. н.е.

- ▶ **Колонії** засновані в період розквіту Давньогрецької цивілізації. Були осередком античної культури серед варварських народів.
- ▶ Вели торгівлю зі скіфами.
- ▶ 480 р. до .н.е – об'єдналися у Боспорське царство. У 1 ст. до н.е. воно потрапило в залежність від Понтійського царства, а з поч. н.е. – стало провінцією Римської Імперії.
- ▶ У 4-7 ст. н.е. поліси занепали (окрім Херсонесу – існував до 1399 р.).
- ▶ Херсонес - осередок розповсюдження християнства на Київську Русь, адже був у складі Східної Римської (Візантійської) Імперії. У 9 ст. тут хрестився князь Володимир Великий.
- ▶ У 14-15 ст. осередком православної культури в Криму стало князівство Феодоро (ст. – м. Мангуп на однойменному нагір'ї), куди переселилися греки з Херсонесу.
- ▶ В 15 ст. Феодоро знищили турки-османи. В Криму запанувала мусульманська релігія та культура.

Зробіть висновки за питанням № 3.

Висловіть свою думку:

В чому проявляється вплив розглянутих давніх культур на формування української культури?

4. Формування слов'янської культури на території України

Розвивалась у взаємовпливі з неслов'янськими місцевими та кочовими культурами

Походження праукраїнців (східнослов'янських племен)

Арійці
(індоєвропейці)

3-1 тис. до н.е.

Слов'яни
Початок н.е.

Та інші народи

2-7 ст.н.е.

Західні слов'яни

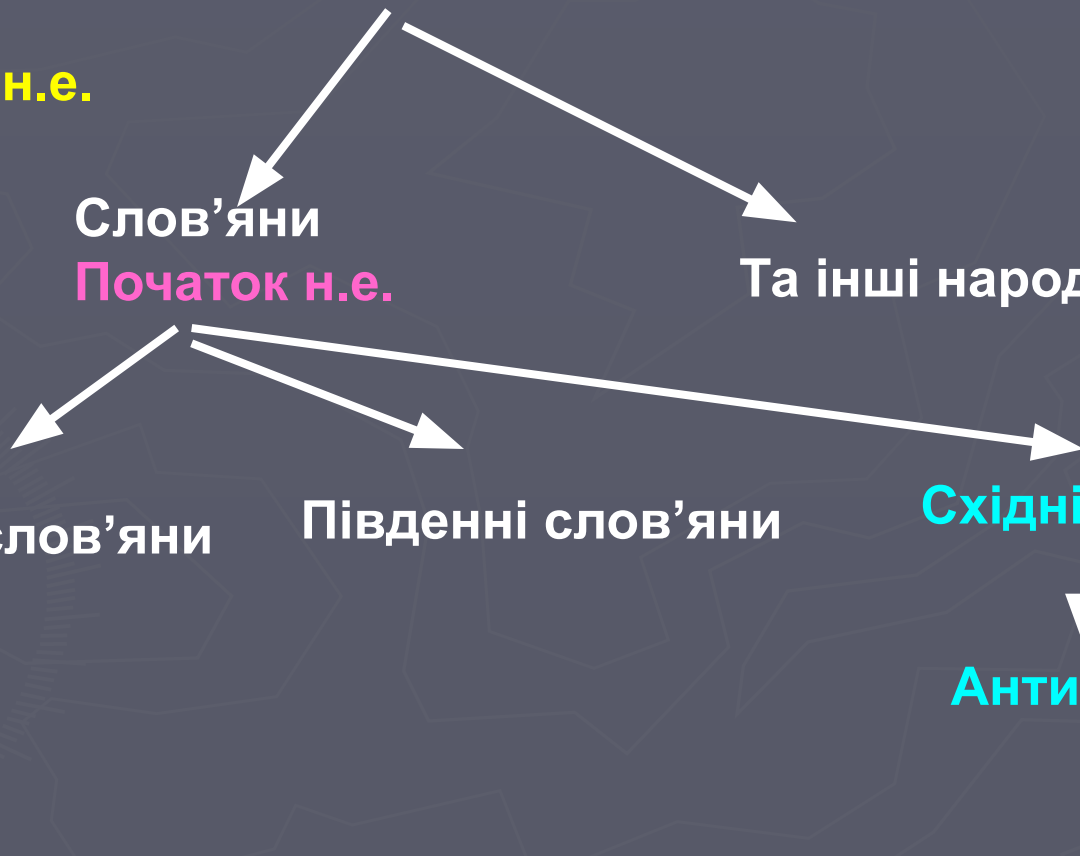
Південні слов'яни

Східні слов'яни

Анти, венеди

7-9 ст.н.е.

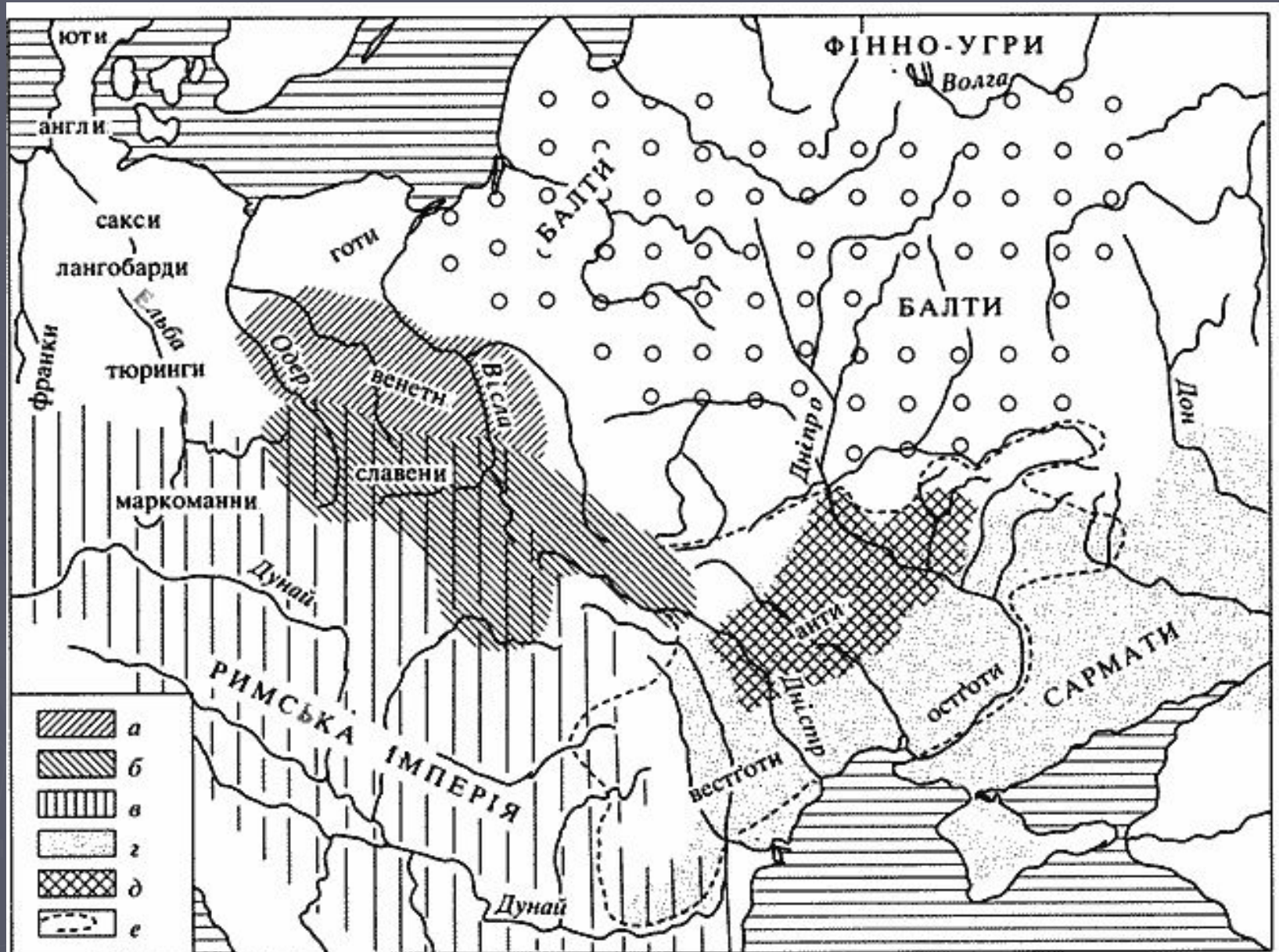
Поляни, древляни, волин'яни...

Перші згадки слов'ян античними авторами датуються першими століттями н.е.:

- ▶ Пліній Старший (1 ст. н.е.). “Природна історія”: племена венедів, що селились від Вісли на великих територіях
- ▶ Йордан (6 ст. н.е.) . “Готика”: слов'яни – венеди – анти
- ▶ Птолемей (2 ст. н.е.). “Географічний порадник”: венедів називає частиною народу Сарматії

Праслов'янські племена на початку нашої ери

Territory of Slavic peoples (6th Ct.)

The Slavic Peoples are an ethnic and linguistic branch of Indo-European peoples, living mainly in central and eastern Europe. From the early 6th century they spread to inhabit most of the Central and Eastern Europe and the Balkans. Today, Slavic peoples are classified geographically and linguistically into East Slavic, West Slavic and South Slavic.

Historical maps of Ukraine

Праслов'янські
племена на
початку нашої
ери

Отже, з I по IV ст н.е.

- ▶ Територією розселення праслов'ян (венедів-склавінів-антів) був басейн Вісли – Одери-Дніпра.
- ▶ Визначених кордонів проживання на початку н. е. ці племена не мали, поступово переселялися на Схід.
- ▶ Археологічними джерелами їх існування стали артефакти Пшеворської та Черняхівської культур.
- ▶ Їх культура формувалась у взаємодії з сусідніми племенами сарматів, готів, кімерійців, греків а також Римською імперією. Важливими для формування їх культури були іранський та європейський впливи.

Причини занепаду пшеворської та черняхівської культур у IV-V ст. н.е.:

- ▶ Навала кочовиків – гунів;
- ▶ Погіршення клімату (різке похолодання, підвищення рівня опадів та ґрунтових вод через трансгресію Балтійського моря), що заважало розвитку сільського господарства.

Внаслідок посилюється міграція праслов'янських племен на схід (на тер. сучасної України), вони закріплюють за собою землі та приступають до державотворення

Давньослов`янські археологічні культури III-VI ст. н. е.

Достоверно славянские археологические культуры V-VI вв.

- Киевская арх. культура (III-IV вв.)
- Колочинская культура (славяне, балты)
- Пеньковская культура (анты)
- Пражско-корчакская культура (склавины)
- Ипотешти-кындештская культура
- Суковско-дзедзицкая культура (VI-VII вв.)
- Направление распространения культур

Локализация германских племён: нач. VI в.

В V ст. н. е. у межиріччі Дніпра та Дністра склалася **пеньківська культура**, носіями якої стали анти та слов'янські племена, що переселилися із Заходу. Пізніше вони розширили свій ареал на лівобережжя Дніпра аж до верхів'їв Сіверського Дінця.

Перші державні утворення слов'ян - праукраїнців

Антський союз (IV - VII ст. н.е.).

7-9 ст. н.е. - окремі племінні об'єднання (9): поляни, древляни, сіверяни, тіверці, уличі, волиняни, дуліби, білі хорвати, дреговичі.

З середини IX ст. навколо полян постає стабільне державне об'єднання, яке в арабських письмових джерелах отримало назву **Куявія**, а сучасні історики називають його **Руською землею** або **Київським князівством** **Аскольда**

У 882 р. воєвода Рюрика Олег об'єднав Київські і Новгородські землі.

Утворилася середньовічна східнослов'янська держава **Київська Русь**

Славяне и их соседи в VII-VIII вв.

	Территории, заселенные к кон. VIII в. восточными славянами
	западными славянами
	коричневыми славянами
	балтами
	фризо-уграми
	германцами
	романскими народами
	другими народами
	Границы государства Само в сер. VII в.
	Границы других государств в VII - VIII в.
	УЛЬНИ Названия славянских племен
	АВАРЫ Названия других племен

Отже,

*V-VII ст. н.е. – завершення праслов'янської історії,
вихід на історичну арену східнословянських
племен – прямих предків українців.*

*Вони , як і більшість європейських етносів того
часу, приступають до державотворення, і у IX
ст. утворюють східнословянську державу –
Київську Русь*